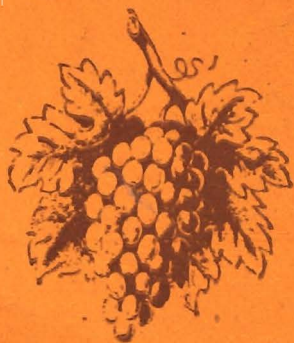

PAŃSTWOWY TEATR NOWY W ZABRZU

PAŃSTWOWY TEATR NOWY
W ZABRZU

Odnaczony Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz Złotą
Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego

DYREKTOR I KIEROWNIK ARTYSTYCZNY
MIECZYŚLAW DASZEWSKI

KIEROWNICTWO LITERACKIE
WŁADYSŁAW ŁAWICKI
STANISŁAW WILCZEK

DYREKTOR ADMINISTRACYJNY – RYSZARD DULBAS
SEKRETARZ TEATRU – KRYSZYNA GRABARCZYK

TITUS MACCIUS PLAUTUS

KUPIEC

(MERCATOR)

PRZEKŁAD GUSTAW PRZYCHOCKI

N

ajwybitniejszy komediopisarz
rzymski, ur. ok. 250, zm. w 184 r.

p.n.e. Pochodził z umbryjskiego miasta Sarsina. Przybywszy w młodości do Rzymu wstąpił do trupy teatralnej. Straciwszy majątek najął się do pracy przy żarnach u młynarza. Data literackiego debiutu Plauta nie jest ustalona, wiadomo tylko, że ok. 218 r. był już znanym pisarzem. Przypisuje się mu ok. 130 sztuk, z których zachowało się 21. Do najbardziej znanych należą: Kupiec, Żołnierz samochwał, Jeńcy, Bracia, Amfitrion, Skarb, Strachy, Lina, Dzień trzygroszowy. Plaut przerabiał komedie Menandra, Filemona i Difilosa. I choć zachowywał grecką scenerię, zawsze nadawał swoim tekstom rzymski koloryt.

Plaut wywarł ogromny wpływ na późniejszą komedię europejską. Na motywie jego „Skarbu” Molier napisał „Skapca”, „Komedia omyłek” Szekspira jest przeróbką „Braci”. Pierwowzorem fredrowskiego Papkina był Żołnierz samochwał.

W latach 1931—1937 ukazał się zbiór przekładów wszystkich zachowanych dzieł Plauta dokonany przez Gustawa Przychockiego.

Ja jestem tak łaskawy,
ze treść sztuki podam
Jeśli wasza łaska,
żeby jej wystuchać.
Kto jednak słuchać nie chce
niech wstaje i — za drzwi
By miał usiąść gdzie taki,
który słuchać zechce.
Zechciejcie więc już teraz
uważać widzowie...
Za chwilę bowiem Charinus poda literac-
ki pierwowzór wystawianej dziś sztuki:
„Emporos” Filemona
sztuka zwie się grecka
po łacinie zaś „Kupiec”
Makcjusza Tytusa.

Jeszcze tylko kilka uwag o innych „komedyjach” i już wprowadzeni zostaniemy w tematykę sztuki, poznamy załączek akcji. Charakterystyczne, że Plaut ustami Charinusa zwraca się właśnie do nas — widzów a nie, jak to było wtedy praktykowane — do „Nocy, Dnia, Słońca i Księżycy.” Że właśnie wśród nas szuka sprzymierzeńców i obrońców, naszą sympatię stara się pozyskać, a czasami nawet — jak w scenie licytacji — czyni nas współuczestnikami scenicznych wydarzeń. Tak więc już od prologu sztuka rozgrywa się na dwóch planach. Świadomość dwóch układów odniesienia jest obustronna: mają ją i widzowie i bohaterowie „Kupca”. Często jednak owa świadomość — dla uzyskania komediowego efektu — zostaje zatarta. Plaut zdaje się bowiem być pełen ironii wobec własnego tekstu i swoich bohaterów. Celowo nie dopuszcza do powagi starając się przede wszystkim bawić swoich słuchaczy. Stąd też wszelkie „miłosne nieszczęścia” nabierają u niego humorystycznego zabarwienia. Sentymentalizm i łązwość zostają zastąpione zabawą, komedią intryg i nieporozumień. Pierwotny plan założony przez bohaterów

jest ustawicznie korygowany przez niespodziewane sytuacje. To właśnie przypadek i podstęp stanowią o komediowym charakterze poszczególnych scen, sama treść sztuki nie jest natomiast niczym nowym. „Kupiec” oparty bowiem został na odwiecznym motywie rywalizacji ojca i syna o względy pięknej dziewczyny. Przy czym od początku Plaut stoi po stronie młodzieńca, konsekwentnie ośmieszając zaloty starego i ironicznie podsumowując jego „podboje” w ostatnich wersach sztuki:

Trzeba, myślę, dla staruszków wydać takie prawo,
Które ma ich wszystkich trzymać w korbach
posłuszeństwa
Jeśli o kimś się dowiemy, co ma sześćdziesiątkę,
Że się wdaje z dziewczętami, żonaty czy wolny,
W myśl ustawy z nim poczniemy: Że niepoczytalny,
Osądzimy — no i w biedzie przyjdzie mu żyć za to,
Że majątek swój roztrwania. — A niech nikt już odtąd
Nie przeszkadza, gdy syn kocha i bierze dziewczynę,
Byle wszystko było w miarę, — a gdy ktoś przeszkodzi,
Więcej straci przez podrywkę, niż gdyby sam płacił!
Prawo ma już wiązać starych od dzisiejszej nocy.
Bądźcie zdrowi! A wy, młodzi, jeśli prawo dobre,
Toście winni głośno klaskać, i to na złość starym!

Znowu więc powraca świadomość obecności widzów. I choć nieco wcześniej właśnie dlatego, że perypetie bohaterów były przez ludzi obserwowane „skrócono naszą sztukę” — teraz nic nie stoi na przeszkodzie, aby za jej przedstawienie wszystkim podziękować. Ponadto:

Prosimy panów recenzentów
By w kajecikach zapisali
Żeśmy po nocach stu bezsennych
Na nowo „Kupca” odczytali
Lecz, że to może nie wystarczyć
Bo konkurencja dzisiaj twarda
Trzeba na każdym mówić kroku
My awangarda, my awangarda!

To już oczywiście nie tekst Plauta, ale prolog dodany przez twórców zabrzańskiego przedstawienia. Jakże jednak utrzymany w charakterze i nastroju plautyńskich komedii!

REŻYSERIA
MIECZYŚLAW DASZEWSKI

SCENOGRAFIA
JERZY MOSKAŁ

KOSTIUMY
DANUTA KNOSAŁA

TEKSTU PIOSENEK
WG PLUTA
ADAM DASZEWSKI

**TITUS
MACCUS
PLAUTUS**

KUPIEC

(Mercator)

Komedia muzyczna
w 2 częściach

Przekład
Gustaw Przychocki

Muzyka —
Marzena i Jacek
Mikułowie

W przedstawieniu
wykorzystano 2 wiersze
Konstantego Ildefonsa
Gałczyńskiego

O S O B Y:

DEMIFO, obywatel, ojciec Charinusa — Mieczysław Daszewski
LIZYMACHUS, obywatel, ojciec Eutychnusa — Wincenty Grabarczyk
DORIPPA, matrona, żona Lizymacha — ? ? !!
CHARINUS, młodzieniec, syn Demifona — Andrzej Lipski
EUTYCHUS, młodzieniec, syn Lizymacha, przyjaciel Charinusa — Mieczysław Całka
PAZYKOMPSA, hetera, kochanka Charinusa — Hanna Boratyńska
AKANTJO, niewolnik Demifona — Mieczysław Całka
SYRA, niewolnica, stara służąca Dorippy, piastunka Charinusa — ? ? !!
KUCCHARZ — Andrzej Lipski
HETERKA — ? ? !!
KUCHCIKI, NIEWOLNICY

Przy instrumencie — Marzena Mikuła

Przedstawienie prowadzi
JAN BĄK

Kontrola tekstu
STANISŁAW TODOR

Zespół techniczny:

Kierownik techniczny
ZDZISŁAW LIMBACH

Kierownik pracowni
krawieckiej

MARIAN BIAŁAS

Kostiumy damskie
ERYKA KOZŁOWSKA

Kierownik stolarni
WŁADYSŁAW CYMBALISTA

Kierownik pracowni
perukarskiej
TERESA PENCARSKA

Kierownik pracowni
malarskiej
JERZY SEIBEL

Prace butaforskie
ANIELA KUCHARSKA

Kierownik oświetlenia
ARNOLD DANIEL

Efekty akustyczne
MARIAN KURASZ

Kierownik sceny
EMIL MIKA
Rekwizytor
MARIA BREM

REDAKCJA
PROGRAMU
STANISŁAW
WILCZEK

OBWOLUTA
ORAZ OPRACOWANIE
GRAFICZNE
JERZY MOSKAL

BILETY MOŻNA ZAMA-
WIAĆ TELEFONICZNIE
NR TEL. CENTRALI
71-32-56
NR TEL. DZIAŁU
ORGANIZACJI WIDOWNI
71-54-93

ZDJĘCIA
BOGDAN
KRASICKI

CENA Zł 5.-

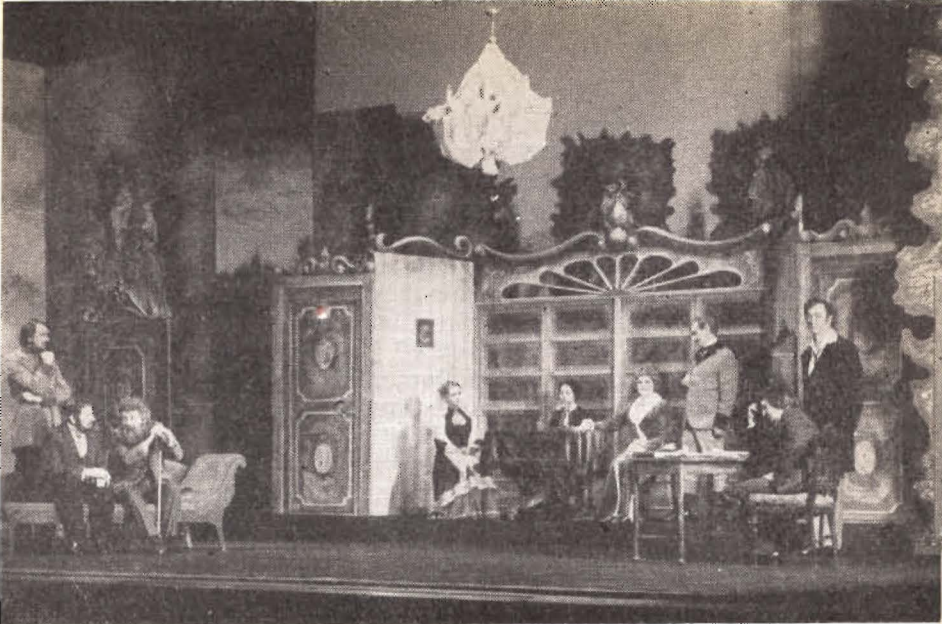
Obok tekstów dopisanych i fragmentów przerobionych z „Kupca” odnajdujemy w spektaklu także wiele piosenek dobrze nam znanych, śpiewanych i nuconych od lat. Takie umuzycznienie sztuki zgodne jest z jej strukturą. Plaut często bowiem włączał do swoich komedii partie śpiewane, tzw. cantica. Dodane dzisiaj piosenki są czymś w rodzaju współczesnego komentarza łącznikiem „między dawnymi i młodszymi laty” i oczywiście, poprzez aluzję, przypomnienie, skojarzenie, wywołać mają śmiech, zabawę, czasami może chwilężkę zadumy... Kiedy Mieczysław Daszewski wystawił „Kupca” w roku 1960 w Teatrze Śląskim w Katowicach — wzbogacenie sztuki tekstami piosenek i wierszami Gałczyńskiego — było w kontekście całej inscenizacji niewątpliwie świeżą propozycją formalną. Dzisiaj nie jest już niczym nowym, ale przecież zdaje egzamin właśnie na zasadzie zabawy, ironii i przymrużenie oka, z jakim traktuje się... własne i innych pomysły inscenizacyjne. Wszak:

*Minął czasu kawał
Przesądów trzeba wyrwać ciernie
Teraz się każdą sztukę stawia
Awangardowo i modernie.*

Okazuje się jednak, że i „awangardowo” i „modernie” można przedstawić tekst „Kupca” zachowując jego poetykę i założenia tzw. nowej komedii. Wiernie przecież zostały przedstawione typowe dla niej postacie: młodzieniec, starzec, hetera, niewolnik, kucharz i stara służąca. Aktorzy jak w antycznym teatrze posługują się maską. Wreszcie sprawy, o których mówi się na scenie, choć osadzone w greckich realiach, opisane przez rzymskiego komediopisarza — tak bardzo przecież na swej aktualności nie straciły...

EWA KWIECIEN

Scena zbiorowa

Z NASZEGO REPERTUARU

Krystyna Ilakowicz (Arkadina) i Mieczysław Daszewski (Trigorin)

ANTONI CZECHOW: MEWA

Reżyseria: MIECZYŚLAW DASZEWSKI

Scenografia: WIEŚLAW LANGE

Muzyka: MARZENA MIKUŁA-PROKSA

Hanna Boratyńska (Nina) i Andrzej Lipski (Triepiew)

Od lewej: Andrzej Lipski (Trieplew), Barbara Olszańska (Ma-sza) Mieczysław Całka (Miedwiedienko)

Hanna Boratyńska (Nina) Wincenty Grabarczyk (Serin),

Janina Krokowska (Andriejewna) i Jerzy Siwy (Dorn)

